

Programy łowieckie w zakresie regulacji i zarządzania populacją dzika

Bartłomiej Popczyk

Regulacja i zarządzanie populacją dzika

Populacja dzika w Europie i Polsce od szeregu lat nieustannie wzrasta obecnie krajowa populacja dzika przekroczyła 284 tys. osobników.

Roczne tempo przyrostu populacji pomiędzy marcem 2012 a 2013 roku wyniosło 10,2%, a w ujęciu ostatnich 13 lat doprowadziło do ponad dwukrotnego wzrostu liczebności populacji.

Regulacja i zarządzanie populacją dzika

Wpływ na populacje dzika mają:

Czynniki przyrodnicze:

- produkcja rolna
- klimat
- liczebność populacji
- choroby
- struktura socjalna

Czynniki społecznoetyczne:

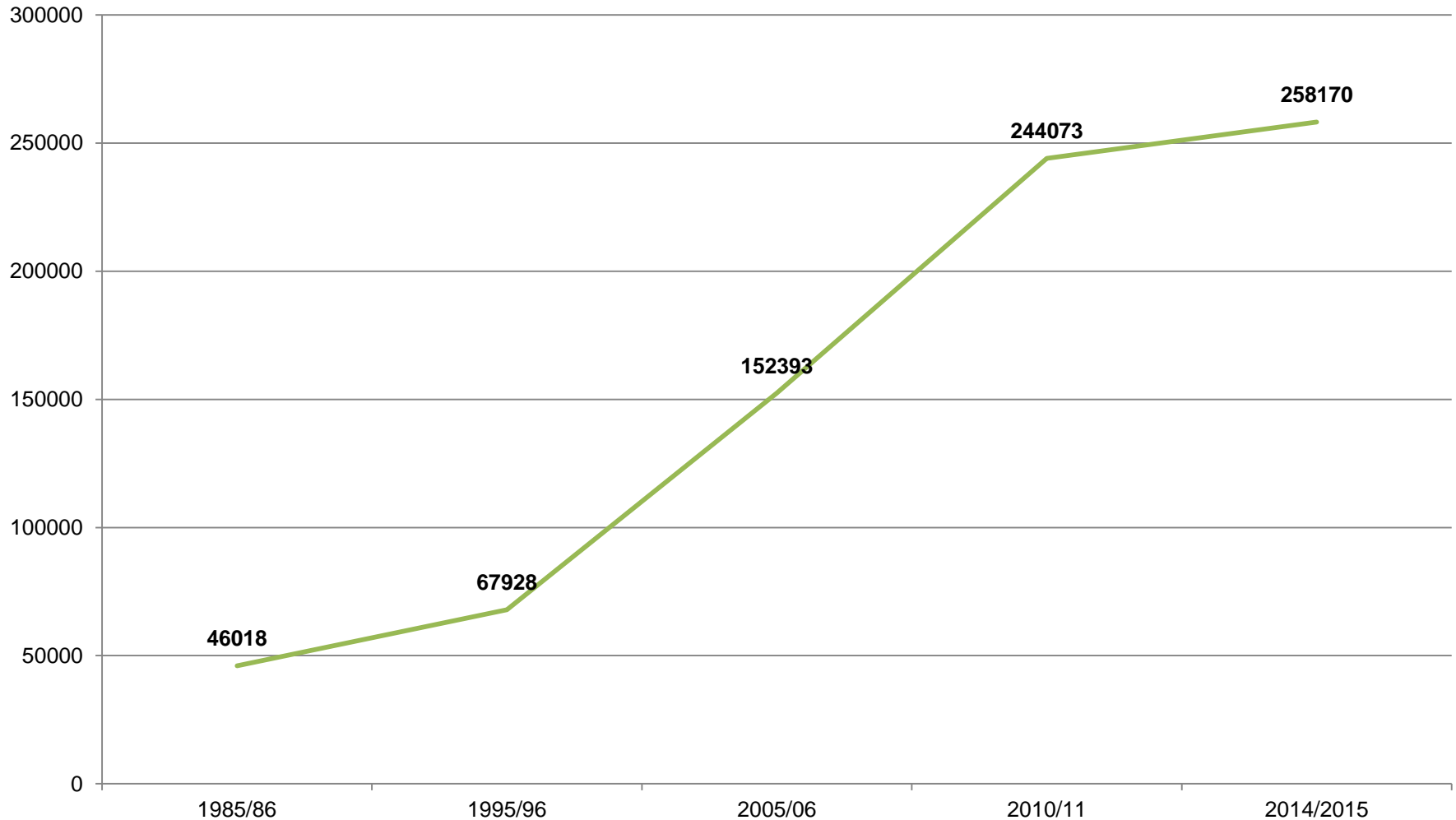
- regulacje prawne
- wysokość szkód w płodach i uprawach rolnych
- dokarmianie dzików
- wykonywanie założonych planów łowieckich

Regulacja i zarządzanie populacją dzika

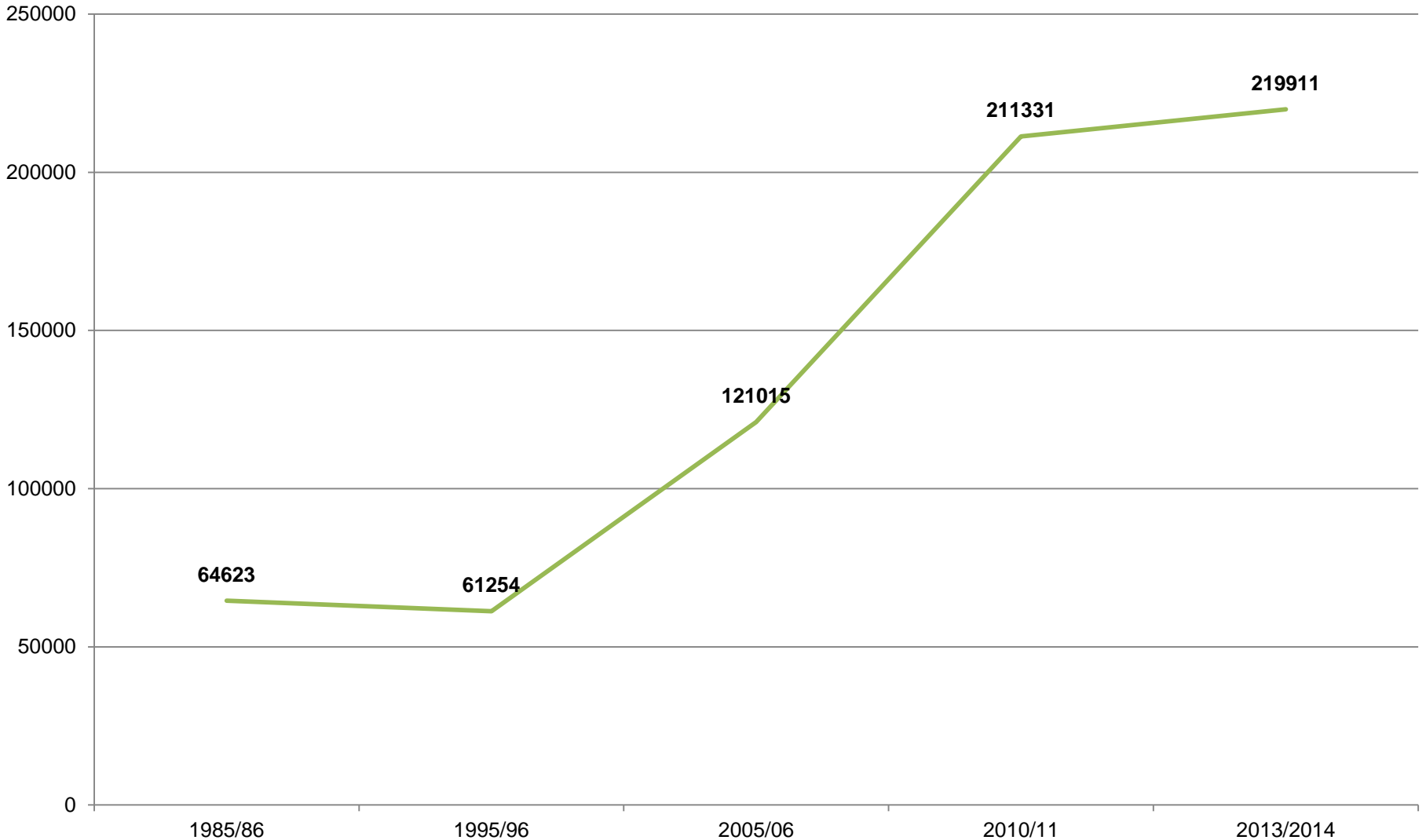
Dzik - liczebność populacji w kołach łowieckich

Regulacja i zarządzanie populacją dzika

Dzik - pozyskanie w kołach łowieckich

Regulacja i zarządzanie populacją dzika

Rok gospodarczy	Powierzchni obwodów łowieckich	Liczebność populacji dzika	Zagęszczenie na 1000ha	Zagęszczenie na 1km2
1999/2000	25277300	118300	4,68	0,47
2008/2009	25347200	173500	6,84	0,68
2009/2010	25212800	251000	9,96	1,00
2010/2011	25335800	249900	9,86	0,99
2011/2012	25369100	267800	10,56	1,06
2012/2013	25401800	255800	10,07	1,01
2013/2014	25506500	282204	11,06	1,11
2014/2015	25254600	284600	11,80	1,18

Regulacja i zarządzanie populacją dzika

Województwo	Powierzchni obwodów łowieckich	Liczebność populacji dzika na 10 marca 2014r.	Zagęszczenie na 1000ha	Zagęszczenie na 1km2
Dolnośląskie	1544400	27700	17,94	1,79
Kujawsko-pomorskie	1657000	13500	8,15	0,81
Lubelskie	1971500	17500	8,88	0,89
Lubuskie	1253800	20600	16,43	1,64
Łódzkie	1560000	8700	5,58	0,56
Małopolskie	931600	6000	6,44	0,64
Mazowieckie	3095000	19800	6,40	0,64
Opolskie	660000	11500	17,42	1,74
Podkarpackie	1469200	11200	7,62	0,76
Podlaskie	2112600	14900	7,05	0,71
Pomorskie	1283800	20400	15,89	1,59
Śląskie	1162700	9800	8,43	0,84
Świętokrzyskie	841200	5500	6,54	0,65
Warmińsko-mazurskie	1654400	29200	17,65	1,76
Wielkopolskie	2640500	29800	11,29	1,13
Zachodniopomorskie	1416900	38500	27,17	2,72
Polska	25254600	284600	11,80	1,18

Regulacja i zarządzanie populacją dzika

Regulacje prawne w zakresie zarządzania populacją dzika

Prawo powszechnie obowiązujące:

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 marca 2005 roku w sprawie określenia okresów polowań na zwierzęta łowne (z późn. zm)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 marca 2005 roku w sprawie szczegółowych warunków wykonywania polowania i znakowania tusz (z późn. zm)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 listopada 2007 roku w sprawie rocznych planów łowieckich i wieloletnich łowieckich planów hodowlanych (z późn. zm)

Prawo wewnątrzorganizacyjne:

Uchwała NRŁ nr 57/2005 z dnia 22 lutego 2005 roku z późn. zm.

ZASADY SELEKCJI OSOBNICZEJ I POPULACYJNEJ ZWIERZĄT ŁOWNYCH W POLSCE ORAZ ZASADY POSTĘPOWANIA PRZY OCENIE PRAWIDŁOWOŚCI ODSTRZAŁU.

Regulacja i zarządzanie populacją dzika

Regulacje prawne w zakresie zarządzania populacją dzika

Prawo powszechnie obowiązujące:

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 marca 2005 roku w sprawie określenia okresów polowań na zwierzęta łowne (z późn. zm – zmiana od stycznia 2015 r.)

Dziki:

- a) odyńce, wycinki, przelatki oraz warchlaki, przy czym za warchlaki uznaje się dziki od dnia urodzenia do dnia 31 marca następnego roku kalendarzowego - **przez cały rok**,
- b) lochy - od dnia 15 sierpnia do dnia 15 stycznia, a w okresie od dnia 1 stycznia 2015 r. do dnia 31 grudnia 2016 r.:
 - na terenie województwa podlaskiego - **przez cały rok**,
 - na terenie pozostałych województw - **od dnia 1 stycznia do dnia 15 lutego oraz od dnia 15 maja do dnia 31 grudnia**;

Regulacja i zarządzanie populacją dzika

Regulacje prawne w zakresie zarządzania populacją dzika

USTAWA Prawo łowieckie z dnia 13 października 1995 r.

Art. 8. 1. Gospodarka łowiecka prowadzona jest w obwodach łowieckich przez **dzierżawców lub zarządców.**

3. Gospodarka łowiecka prowadzona jest na zasadach określonych w ustawie, w oparciu o **roczne plany łowieckie i wieloletnie łowieckie plany hodowlane.**

3a. Roczne plany łowieckie **sporządzane są przez dzierżawców** obwodów łowieckich, po zasięgnięciu **opinii wójta (burmistrza, prezydenta miasta),** i podlegają zatwierdzeniu przez właściwego **nadleśniczego Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe w uzgodnieniu z Polskim Związkiem Łowieckim.**

Regulacja i zarządzanie populacją dzika

Regulacje prawne w zakresie zarządzania populacją dzika

USTAWA Prawo łowieckie z dnia 13 października 1995 r.

Art. 8. 3b. Roczne plany łowieckie w obwodach wyłączonych z wydzierżawienia sporządzane są przez ich **zarządców** i podlegają zatwierdzeniu przez **dyrektora regionalnej dyrekcji Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe**.

3c. Roczne plany łowieckie dla:

- 1) obwodów łowieckich graniczących z parkami narodowymi **opiniowane są dodatkowo przez dyrektora parku narodowego**;
- 2) obwodów łowieckich, na terenie których znajdują się **obręby hodowlane**, opiniowane są dodatkowo, **w zakresie pozyskania piżmaka i łyski** przez **uprawnionych do rybactwa** w rozumieniu ustawy z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym (Dz. U. z 1999 r. Nr 66, poz. 750, z późn. zm.¹⁾).

Regulacja i zarządzanie populacją dzika

Regulacje prawne w zakresie zarządzania populacją dzika

USTAWA Prawo łowieckie z dnia 13 października 1995 r.

Art. 8. 3e. Wieloletnie łowieckie plany hodowlane sporządzają **dyrektorzy regionalnych dyrekcji** Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe w uzgodnieniu z marszałkami województwa i Polskim Związkiem Łowieckim.

4. Minister **właściwy do spraw środowiska** w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw rolnictwa, po zasięgnięciu opinii Polskiego Związku Łowieckiego, określi, w drodze **rozporządzenia**, szczegółowy sposób sporządzania rocznych planów łowieckich i wieloletnich łowieckich planów hodowlanych dla sąsiadujących ze sobą obwodów łowieckich o zbliżonych warunkach przyrodniczych (**rejonów hodowlanych**) oraz sposób zatwierdzania rocznych planów łowieckich, uwzględniając zasadę optymalnego gospodarowania populacjami zwierząt łownych oraz ochrony lasu przed szkodami wyrządzanymi przez te zwierzęta.

Regulacja i zarządzanie populacją dzika

Wieloletnie Łowieckie Plany Hodowlane – 147 planów w Polsce (okres obowiązywania - 10 lat)

Dopuszcza się zmianę planu wieloletniego w razie:

- 1) klęski żywiołowej;
- 2) zmiany granic rejonu hodowlanego lub obwodu łowieckiego wchodzącego w skład tego rejonu;
- 3) istotnej zmiany liczebności zwierząt łownych w rejonie hodowlanym;**
- 4) istotnej zmiany charakteru użytkowania gruntów.
- 5) wprowadzenia zmiany na liście gatunków zwierząt łownych lub określenia okresu polowań na gatunek zwierzęcia łownego objęty dotychczas całoroczną ochroną;
- 6) wystąpienia choroby zakaźnej zwierząt, podlegającej obowiązkowi zwalczania na podstawie przepisów o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt.**

Regulacja i zarządzanie populacją dzika

Roczne Plany Łowieckie (ok. 5000, od 1 kwietnia do 31 marca) – tylko jedna pozycja planu dzik.

Dopuszcza się zmianę RPŁ w razie:

- 1) klęski żywiołowej;
- 2) istotnej zmiany liczebności zwierząt łownych w obwodzie łowieckim;
- 3) zmiany granic obwodu łowieckiego;
- 4) zmiany dzierżawcy lub zarządcy obwodu łowieckiego;
- 5) **większej niż przewidywana w planie rocznym powierzchni zredukowanej upraw rolnych uszkodzonych przez zwierzęta łowne**
- 6) wprowadzenia zmiany na liście gatunków zwierząt łownych lub określenia okresu polowań na gatunek zwierzęcia łownego objęty dotychczas całoroczną ochroną;
- 7) **wystąpienia choroby zakaźnej zwierząt, podlegającej obowiązkowi zwalczania na podstawie przepisów o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt**

Regulacja i zarządzanie populacją dzika

Uchwała NRL - Zasady selekcji osobniczej i populacyjnej.

Dzik – obecnie w związku ze zmianą rozporządzenia o RPŁ i WŁPH nie stosuje się.

Struktura płciowa

Należy dążyć do uzyskania struktury płci u dzików dorosłych w proporcji co najmniej 1:1, lub z niewielką przewagą osobników męskich.

Zagęszczenie

Trudno jest wyznaczyć optymalne, czy dopuszczalne wskaźniki zagęszczenia populacji, o tym bowiem decyduje przede wszystkim poziom szkód w uprawach rolnych, limitujący możliwości finansowe dzierżawców lub zarządców obwodów łowieckich. **Z punktu widzenia ochrony lasu zagęszczenie powinno być nawet wysokie**, gdyż szkody w drzewostanach są minimalne, a dzik jest przede wszystkim bioindykatorem zagrożenia lasu przez niektóre owady oraz w znacznym stopniu może ograniczyć ich gradacje.

Regulacja i zarządzanie populacją dzika

Przyrost zrealizowany

W naszych warunkach przyrost zrealizowany wynosi od **50 do 200% stanu** wiosennego populacji, (choć bardziej poprawnym określeniem byłoby – stanu przedrodzicznego, gdyż wyproszenia zdarzają się często już zimą). Dolny wskaźnik przyrostu dotyczy wyłącznie niektórych terenów o surowych warunkach klimatycznych i występowaniu dużych drapieżników, tzn. przede wszystkim wilka. Przy ustalaniu planu pozyskania dzików w danym roku należy również uwzględnić lokalny wskaźnik śmiertelności wskutek ciężkich warunków zimowych. **Wysokość rocznego pozyskania należy planować na poziomie przyjętego wskaźnika przyrostu zrealizowanego.**

Regulacja i zarządzanie populacją dzika

Struktura pozyskania według grup wiekowych:

- warchlaki 40 – 60%
- przelatki 20 – 40%
- **dziki starsze niż 2-letnie (lochy i odyńce) do 20%**

Ustalenia dodatkowe

1. Zaleca się oszczędzanie mocnych przelatków, które np. w roku nasiennym dębów i buków mogą późną jesienią osiągnąć masę tuszy 60 – 70 kg.
2. Konieczne jest wprowadzenie zasady oszczędzania wycinków, które nie mogą jeszcze prezentować prawie żadnych wartości trofeowych.
3. W trudnych warunkach środowiska i presji wilka dopuszcza się inną strukturę odstrzału wynikającą z rzeczywistej struktury wiekowej dzików.
4. **W rejonach o wzmożonym przyroście populacji, pozyskanie warchlaków i przelatków traktować łącznie, tj. do 80% puli odstrzałowej.**

Regulacja i zarządzanie populacją dzika

Wpływ na populacje dzika mają:

Czynniki przyrodnicze:

- **produkcja rolna** – struktura upraw, udział kukurydzy w produkcji rolnej
- **klimat** – okres zalegania pokrywy śnieżnej, warunki atmosferyczne podczas pełni
- **liczebność populacji**
- **choroby** – ASF, CSF itp.
- **struktura socjalna** – stosunek płci oraz udział osobników w grupach wiekowych

Czynniki społecznoetyczne:

- **regulacje prawne** – możliwość wykonywania polowania
- **wysokość szkód w płodach i uprawach rolnych** – czynnik determinujący myśliwych
- **dokarmianie dzików** – szczególnie w okresach braku niedoboru pokarmu
- **planowanie łowieckie** – przyjęte założenia w zakresie przyrostu zrealizowanego

Regulacja i zarządzanie populacją dzika

Planowanie łowieckie

Model populacji dzika				Locha = 7 warchlaków		
	I rok			II rok		
	A	B	C	A	B	C
Warchlak	100	50	60	70	315	455
Przelatek	80	60	50	100	50	60
Locha	10	45	65	50	75	90
Odyniec	10	45	25	50	75	50
Razem	200	200	200	270	515	655
			Przyrost:	35%	257,50%	327,50%

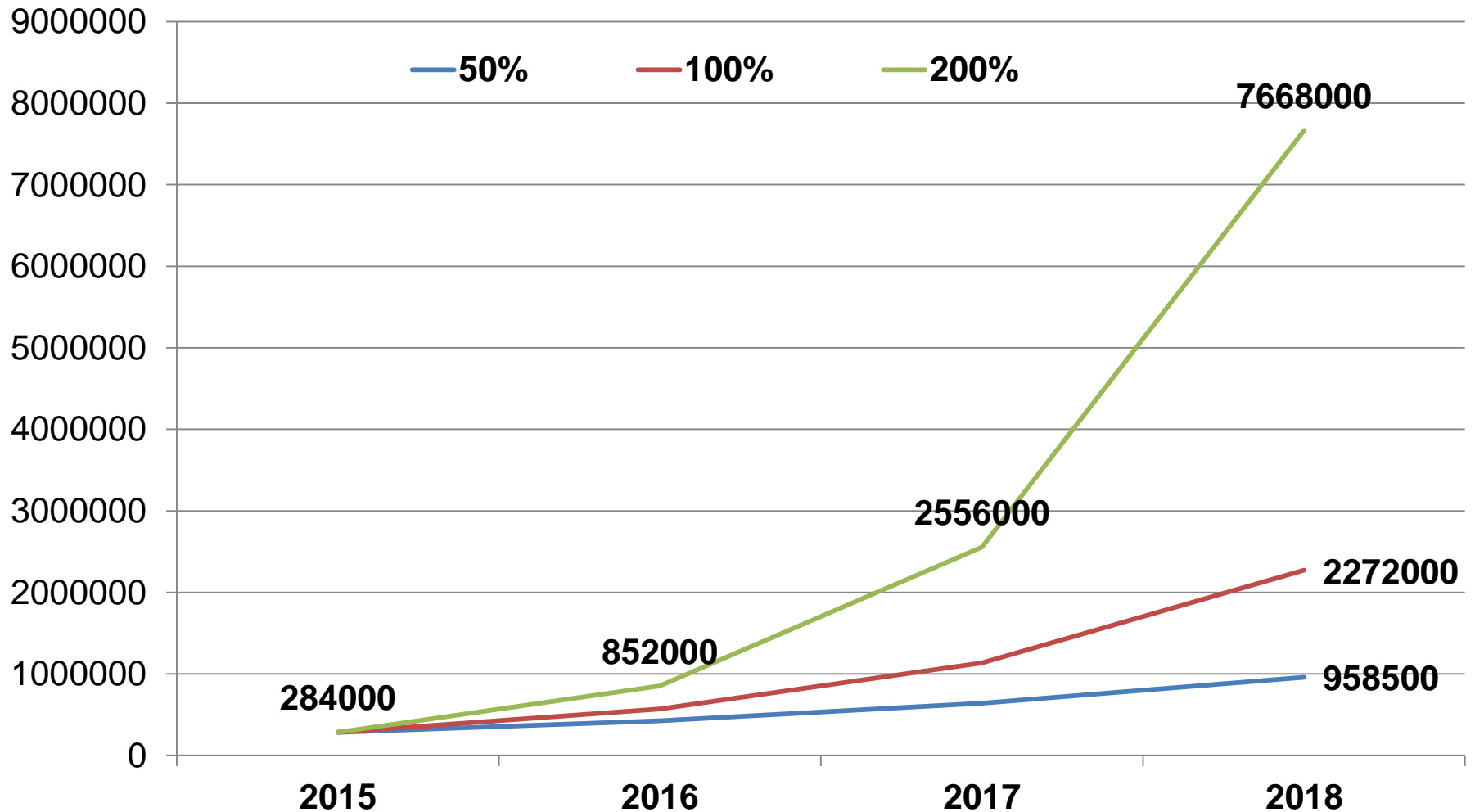
Przyrost (A) = 10 loch x 7 warchlaków od lochy = 70

Lochy (A) = przelatki/2 (rozkład płci 50/50% = 40+10)

Regulacja i zarządzanie populacją dzika

Planowanie łowieckie – brak odstrzału (3 lata)

Regulacja i zarządzanie populacją dzika

Problemy światopoglądowe i etyczne

1. Wybiórcze wykonywanie zatwierdzonych planów łowieckich
2. Oszczędzanie samic
3. Preferowanie odstrzału męskich przelatków
4. Sztuczne zaburzenie struktury płci w populacji, poprzez celowy odstrzał samców np. trofea
5. Zaburzenie struktury wiekowej populacji, poprzez odstrzał w większości młodych osobników (warchlaki – użytek własny)
6. Dokarmianie dzików w okresie zimowym, a w skrajnych przypadkach przez cały łowiecki rok gospodarczy

Regulacja i zarządzanie populacją dzika

Podsumowanie:

1. Zmieniająca się struktura upraw rolnych, w szczególności kukurydzy wpływa istotnie na stan populacji dzika w Polsce i wzrost szkód wyrządzonych przez dziki w uprawach rolnych.
2. Na dynamikę populacji dzika istotny wpływ mają warunki zimowe i intensywność dokarmiania w tym okresie, baza żerowa oraz struktura pozyskania.
3. Rozmiar rocznego pozyskania dzików należy zweryfikować w oparciu o ocenę stanu populacji po zakończonym sezonie i przebytej zimie (ewentualnie zwiększać RPŁ)

Regulacja i zarządzanie populacją dzika

Podsumowanie:

4. Siłą napędową rozmiaru użytkowania populacji dzików jest przede wszystkim konieczność wypłacania odszkodowań za szkody w płodach i uprawach rolnych.
5. W pozyskaniu preferowane są sztuki możliwe do zagospodarowania w ramach „użytku własnego”.

